

FRA MIQUEL COLOM MATEU, TOR¹
1901–1999

A l'edat de 98 anys, 80 de professió religiosa i 74 anys de ministeri sacerdotal, va ser visitat per la germana mort la matinada del dimecres, dia 30 de juny de 1999, a la Policlínica Miramar de la ciutat de Mallorca, el P. Miquel Colom Mateu, de la fraternitat de St. Francesc d'Inca, del tercer orde regular de Sant Francesc.

Nascut el 1900 a Bunyola (Mallorca), fou el major dels sis fills dels esposos Miquel Colom Dolç i Catalina Mateu Cabot. En nombrosos poemes del P. Colom hi retrobem, evocats amb evident melangia els racons i senders d'una infància que, com la de la majoria del infants orats de la bella vila mallorquina, s'escolà trescant camins i dreces a l'ombra de la imposant serralada. Tanmateix només va poder freqüentar l'escola local fins als nou anys, edat en la qual va començar a ajudar la nombrosa família amb variades ocupacions: com a recollidor d'oliva, ajudant de ferrer i aprenent de sabater. Poc abans de complir els tretze anys, el 13 de juliol del 1913 va començar els tres primers anys dels estudis d'humanitats en el convent de St. Francesc de Palma; cicle que va culminar el curs 1917-1918 en el convent de St. Bonaventura de Lluçmajor, on el 25 d'agost de 1918 va vestir l'hàbit franciscà. L'any de noviciat, transcorregut a Artà, el posà en contacte amb una altra bella encontrada d'una Mallorca encara incontaminada pel turisme. Allà va pronunciar la seva primera professió religiosa o vots simples, el 18 de setembre de 1919, per anar a continuar (1919-1922) els estudis de Filosofia en el convent d'Inca. La primera evidència d'activitat literària és el poema «Lo tresor de Sant Francesc», aparegut en la revista *El Heraldo de Cristo* el febrer de 1920, i cal imaginar l'impacte que degué causar en el jove aspirant a poeta el fet de presenciar, com a membre del petit cor de franciscans que cantaven la missa, la sobtada mort de mossèn Miquel Costa i Llobera, esdevinguda el 16 d'octubre de 1922, mentre predicava en el convent de les Tereses de la ciutat de Mallorca.

De bell nou en el reial convent de St. Francesc de Palma per a cursar els estudis de Teologia (1923-1926), entrarà, juntament amb un altre jove religiós de notable sensibilitat poètica, fra Rafael Ginard i Bauçà, en contacte amb el canonge Alcover i el seu eficaç col·laborador Francesc de Borja Moll, com a ajudant en les tasques de preparació de la magna obra del *Diccionari català-valencià-balear*. Aquest contacte, força limitat en el temps, però qualitativament molt intens, serà la llavoreta o estímulo que farà brostar una latent vocació filològica, que maldarà per obrir-se camí i acabarà produint els seus fruits, tot i la decidida prioritat que fra Colom va donar a la seva opció religiosa, en emetre els vots solemnes el juny de 1924 i ser ordenat sacerdot a Roma, el 5 de juliol del 1925.

El breu interval del servei militar (1926-1927), que va fer com a capellà castrense a Tetuan i que va aprofitar per ensinistrar-se en els rudiments de la llengua àrab, li proporcionà un cabal de variades experiències humanes i filològiques. Contava, a tall d'exemple i per il·lustrar com la llengua castellana no accepta en posició final la nostra -M, que transforma en -N; com en unes maniobres de desembarcament, en les quals ell s'havia marejat moltíssim fins al punt de veure's obligat a retre un penós tribut a la mar esburbada, el capità de la companyia feia petar la broma dient: «¡El P. ColóN no hace honor a su nombre!», establint així una falsa analo-

1. Haig d'agrair a fra Nicolau Sastre, Secretari Provincial de la TOR, la gentilesa d'enviar-me tot un dossier de material informatiu que m'ha resultat de gran utilitat a l'hora de contrastar les meves notes amb les, naturalment molt més detallades, que ell m'ha facilitat, segons les quals, en l'arxiu que custodia hi ha un total de 19 arxivadors amb documentació personal, tota ella mereixedora d'estudi. Algunes, com ara la continguda en els nou blocs de notes d'un diari personal (1938-1965) titolat *Conciència*, així com la correspondència amb el P. Ginard Bauçà, Guillem Colom, Miquel Arbona, etc., promet ser molt interessant.

gia amb el gran almirall i descobridor de les Amèriques. Analogia que l'interpel·lat evocava, anys després, benhumorat, des d'un evident *penchant* filològic, en suport de la tesi que Cristóbal Colón pogué ser un Tófol Colom mallorquí que s'agradava de trescar per terres llunyanes.

El seu primer destí fou el convent d'Inca, ciutat on va esmerçar bona part de la seva existència (1927-1955, 1958-1999) i que va saber agrair la seva doble tasca sacerdotal i pedagògica nomenant-lo en 1975 fill adoptiu, retent-li uns sentits tributs d'homenatge popular, com l'organitzat pel setmanari *Dijous* (1981) o, més tard, pel grup S'Estornell (1985); i dedicant-li també la placeta que està al costat de l'església de Sant Francesc, ara Glorieta del P. Colom (1985). Com a sacerdot, la sàvia discreció i la humanitat desplegades en la direcció dels seglars del tercer orde, féu que aviat el seu confessorari fóra un dels més concorreguts. Com a pedagog, va encarregar-se durant molts anys de la docència de la llengua i literatura i d'idiomes en el Col·legi Ramon Llull. Val a dir que aquesta institució, ultra contribuir a la formació de la joventut local comptava amb un concorregut internat al qual la prudent gestió del P. J. Cerdà havia guanyat un merescut prestigi, i que més tard, sota la rígida fèrula del P. Antoni Nicolau, s'havia convertit en una mena de Coldwitz on molts fills de la burgesia balear purgaven el seu migrat interès acadèmic i/o llurs petites malifetes i eren encaminats, *velis nolis*, pel bon sender, a força d'estudi i de disciplina. En aquest àmbit, on la balança tendia més aviat a inclinar-se a favor de «la letra con sangre entra» i no mancava entre el claustre algun important partidari del misticisme de coll tort, l'equitat i bonhomia del P. Colom, que combinava una gran independència de criteri amb una fina ironia socràtica, sovint ajudava a establir un difícil equilibri de forces. Les seves nombroses lectures, el seu innat bon gust, l'excel·lent control de la retòrica i de la preceptiva, però sobretot el seu gran domini dels registres més vius de la nostra llengua, que estimava de tot cor, el convertiren aviat en el pacient lector, corrector i conseller de tots els joves tocats de la fallera literària. D'una manera o altra, ell va endegar més d'una vocació literària, sovint iniciada en les pàgines de la revista *El Col·legial*, que ell contribuïa a publicar. Res no té d'estrany que el 1977 hom celebrés les noces d'Or del col·legi (1925-1975), amb la convocatòria del Certamen Literari de Poesia fra Miquel Colom, en el qual van resultar guanyadors Jaume Pomar i Damià Huguet.

El P. Colom també va contribuir de manera eficaç a les tasques que hom li va encomanar al servici dels seus germans d'orde, com a conseller o definidor provincial durant quatre trienaris diferents (1931-1933; 1937-1940; 1949-1955), vicari o custodi provincial (1955-1958), i ministre local o superior de les comunitats d'Inca (1949-1955) i de Palma (1956-1958).

Especial interès per al lector de la nostra revista té la seva dedicació a la literatura i als estudis filològics fonamentalment centrats en alguns aspectes concrets de l'obra de Ramon Llull. Trobarem mostres insistents d'aquest doble vessant en el setmanari el *HC*, revista de divulgació religiosa publicada pels franciscans mallorquins i especialment destinada al terciaris seglars, on cal destacar les col·laboracions dels P. Miquel Caldentey, Rafael Ginard Bauçà i Miquel Colom. Aquest darrer hi aportà nombrosos treballs, sovint publicats sota curiosos pseudònims com el de «Tirant lo Blanc»; introduint una de les poques pàgines literàries aleshores existents en mallorquí, molt llegida i apreciada per la gent senzilla, que també s'adelitava moltíssim amb els romanços i glosses que hi aportava el P. Ginard. En aquesta revista el P. Colom publicà també, entre el 1958-1967 una sèrie de petites monografies divulgatives sota el títol de *Cuestiones Lulianes*, més tard recollides en forma de volum (1998). Hom va reconèixer aquesta continuada dedicació encomanant-li la direcció de l'*HC* (1965-1974), publicació que, tot i les seves naturals limitacions, és a hores d'ara un interessant document sociohistòric i cultural de la Mallorca del moment. Al marge d'aquestes col·laboracions periòdiques, la majoria en el *HC*, i alguna altra dispersa, com ara la fina composició amb la qual va participar en la

Corona poètica a la Mare de Déu de Cura amb motiu de la seva coronació (1955), podem dir que fou a partir de 1975 que va començar a arreplegar i publicar de manera sistemàtica la seva obra poètica en forma de llibre, iniciant-la amb els volums *Veü de l'edat* i *A Lia* (1975), seguits, cada vegada amb una major regularitat, per *A posta de sol* (1980), *Poemes de senectut* i *Talaiots* (1982), *Requestalles* (1983), *Apèndix* (1984), *Darrers batecs* (1985), *Encara no i Doncs quan?* (1986), *Quan Ell voldrà*, *Les rebutjades*, *Rebrots* (1987), *Postdata* (1988), *Postdata II* (1989) i *Darrera voluntat* (1990). Aquesta abundant producció de la darrera part de la seva vida culmina amb dues antologies: *Bunyolí*, editada per l'Ajuntament de Bunyola que el 1989 el va nomenar fill il·lustre d'aquella vila, i *Antologia poètica*, publicada per l'Ajuntament d'Inca. Tot i que no és aquest el lloc adient per a fer una avaluació crítica del conjunt d'aquests poemaris, cal remarcar la pregona i franciscana naturalitat de la veu lírica del P. Colom, i la riquesa del seu lèxic, pouat de les deus més vives de l'agre de la terra, així com la seva bellesa formal i rítmica, fidel a la millor tradició de l'escola mallorquina, a la qual, tant ell com el P. Ginard, volgueren mantenir-se fidels, moguts per una constant recerca de la màxima nitidesa i claredat d'expressió. D'altra banda, el franciscà defensava de manera decidida les formes lèxiques, sintàctiques i morfològiques més autènticament mallorquines i lamentava, en el breu però interessant espai que en el fullet destinat als membres de l'orde franciscà seglar solia dedicar a temes lingüístics com ara el de la normalització, que aquesta es fes a costa de les formes autòctones: *Ens crida l'atenció veure que, de fa poc temps ençà —comenta en febrer de 1989— algun jove escriptor mallorquí usa la forma amo i no am en la primera persona del present d'indicatiu. I en una de les seves cartes, datada aquell mateix any, escriu: La meua tesi sempre és la mateixa: normalitzar dins la pròpia modalitat. Sé que això no pot ésser l'ideal definitiu. Mes jo no sé deixar de demostrar la meua repugnància a l'acceptació de l'empobriement morfològic i sintàctic del català continental. Segurament ja t'ho he dit altres vegades: és lamentable que, quan dites diferències eren encara menys accentuades, Fabra, qui era un gran lingüista i tenia una formidable influència damunt els catalans continentals, no hagués volgut escoltar les opinions dels representants mallorquins en el I Congrés de la Llengua catalana de 1906. Als meus vuitanta-vuit anys segueix encara feel a la meua ceba.*

I no cal dubtar que era així! Prou que ho demostren alguns dels seus poemes, que en tractar aquests temes poden arribar a ser tan contundents com ara el sonet *Mallorquí*, on llegim: *diré en mon front en quina illa som nat. / Si escric o past i fretureig llevat/ faré el manlleu àdhuc a Barcelona, / mes vull sentir, de lluny o de prop, l'ona/ que em besa blavament per tot costat. / Jo no vaig néixer esclau, vaig néixer lliure; / i lliurament he de pensar i escriure / en mon bell dialecte mallorquí. / No som del grup dels qui fan cortesia / al poderós, dient que els assacia/ la insípida del barceloní...*

En un altre sonet intitulat *Fonètic paisatge* reclama amb la mateixa força, la defensa ecològica de la rica varietat dels accents dialectals mallorquins: *Salvem nostre fonètic paisatge / ¡No hi té l'ecologia res a dir / sobre tal punt? / ¿No plau poder sentir / l'aigua de cada boca així com raja?! / ¿Ets tu felanítexer? Parla amb coratge! / ¿Ets binissalemer o ets llosetí, / d'Alaró, de Sineu, manacorí?! / Que soni al vostre estil el dolç llenguatge! / És nostra llengua com un gran jardí / on cada flor el perfum deixa fugir / dels quals l'olfacte amb gola se'n sacia. / Dins el bosc canta tota llei d'aucell; / en sap l'orella destriar el més bell; / més frueix d'escoltar tanta harmonia.*

Pel que fa a la seva obra filològica, al principi només trobà de manera força esporàdica l'avinentesa de donar-la a conèixer en alguna reunió científica, sense sortir de Mallorca, com ara el Primer Congrés de Lullisme celebrat a Formentor el 1960, on el P. Colom va llegir la comunicació «Les arts i els oficis dins les obres catalanes de Ramon Llull, principalment en llur aspecte lexicogràfic», o la comunicació «Onomàstica lulliana. Antroponímia i Toponímia dins l'obra

de Ramon Llull» (1977), presentada en el Segon Congrés de Lullisme de Miramar de 1976. Una i altra il·lustren aspectes puntuals de la gran i meritòria tasca de conjunt que suposa el seu *Glossari Lullian*, en cinc volums (1982-1985), obra enllestida sense cap suport informàtic a partir d'un consistent buidatge de tota l'obra publicada del Beat, i justament guardonada amb el Premi Fraudo de Saint Germain de l'IEC del 1985. El P. Colom encara va tenir oportunitat de completar-la amb el seu útil volumet monogràfic *La marineria en Ramon Llull* (1992).

Aquest esforç intel·lectual fou reconegut de manera oficial per diverses instàncies, començant pel seu mateix orde que li va concedir de mans del ministre general les insígnies i el títol de Magistrum et Doctorem in Sacra Theologia, el 4 d'octubre de 1986. El 1990 la Maioricensis Schola Lullistica el va nomenar membre honorari, dedicant-li un volum miscel·lani d'homenatge, compartit amb el filòleg Francisc de B. Moll: *Studia Lullistica et Philologica. Miscellania in Honorem Francisci B. Moll et Michaelis Colom*. També membre d'honor el nomenà l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes (AILLC), l'any 1997. L'abril de 1993 el diari *Última Hora*, fent-se ressò del sentir popular, li atorgava el premi Siurrell de Plata 92 i l'abril del mateix any l'Obra Cultural Balear, recollint aquest mateix sentir, li lliurava el premi Josep Maria Llompart per la tasca de normalització i difusió lingüística de la llengua catalana. Finalment, i com a digna coronació de tants anys de treball, la Universitat de les Illes Balears el nomenava doctor «Honoris Causa» en Filologia Catalana, a proposta del corresponent departament, en un solemne acte celebrat en la mateixa església de St. Francesc d'Inca. El bell discurs d'investidura, pronunciat pel Dr. Joan Miralles, constitueix a hores d'ara la semblança més completa que conec d'aquest benemerit religiós mallorquí, que assumint l'estímul d'un contacte efímer amb els homenots del DCVB, va saber suplir, a força d'amor a la nostra llengua i d'un impressionant esforç personal, les inicials mancances d'una formació no especialitzada. Només cal desitjar que els seus germans d'hàbit, tot i llur compromís missioner en altres terres llunyanes, mai no abandonin el seu exemple ni el seu generós llegat espiritual en defensa de la llengua i de la cultura del poble mallorquí.